

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדור הלוי נבנצל שליט"א לפרשת ואתחנן תשס"ו "ואתם הדבקים בה' אלקיכם, חיים פְּלִגְמֵי הַיּוֹם"

איננו יודעים היכן בדיוק נמצא קברו של משה רבינו. התורה מעידה: "ולא ידע איש את קַבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (שם). אבל אנו יודעים, שקברו נמצא מול בית פעור. איזו שייכות יש למשה רבינו עם בית פעור? וכי לא יכול היה הקב"ה למצוא למשה רבינו שְׁנָיִם טובים יותר?! ...! אומרים חז"ל: בכל פעם שישראל חוטאים, עולה בעל פעור, ופוער את פיו לנשוף ברוחו ולהשמיד את ישראל. כיון שרואה את קברו של משה כנגדו - חוזר לאחוריו (ילק"ש רמז תתקס"ה ד"ה ויקבר). משה נקבר א"כ מול בעל פעור, כדי להגן על ישראל מפני הקטרוג של בעל פעור. אולי מותר להבין בזה עוד, שאין הכוונה רק כפשוטו. אלא הכוונה היא, שבכל פעם מתגברים כוחות הטומאה שמנסים להחטיא את ישראל, ולהוציא את ישראל לתרבות רעה (זוהי ה"עליה" החוזרת ונשנית של בעל פעור). כיצד מתגברים על כך? - ע"י התחזקות בתורת משה. כשמתחזקים בלימוד תורת משה, זהו המונע את ההדרדרות לכיוון בית פעור (זהו קברו של משה שניצב מול בית פעור, וכשבעל פעור רואהו - הוא חוזר לאחוריו).

הרמב"ם אומר: "אין מחשבת עריות מתגברת, אלא בלב פנוי מן החכמה" (הלכ' אסורי ביאה פכ"ב הכ"א). אינני יודע כיצד מתיישבת קביעה זו עם דברי חז"ל, ש"כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו" (סוכה נב, א), שמזה נראה לכאורה ההפך מדברי הרמב"ם; אבל כך אומר הרמב"ם, שהרהורי עבירה יתכנו רק בלב פנוי מן החכמה. כמה שאדם מחזיר לעצמו יותר את אהבת התורה, ומהרהר בדברי תורה בכל שעה שיכול - אין לו מקום לדברים אחרים בלב. לא לעריות, וגם לא לעבודה זרה ולהבלים אחרים.

מסופר על ה"שאגת אריה", שסמוך לפטירתו, עוד היה מבקש שיביאו לו גמרות, והיה מדפדף בהן ולומד בהן במהירות דף אחר דף. ברגעיו האחרונים, ניגש אליו אחד מאנשי החברה קדישא וביקש לומר עמו וידוי שלפני הפטירה (כמנהג הימים ההם, שהחברה קדישא היתה מגיעה לבית הנפטר עוד לפני הפטירה, כדי לומר עם החולה וידוי ולהכינו לפטירה). אמר ה"שאגת אריה": "אין לי צורך בוידוי. שכן לא רק שלא היה לי זמן לחטוא, אלא אפילו להרהר בחטא לא היה לי זמן!" אשרי מי שיכול לומר וידוי כזה לפני פטירתו! כיצד הגיע ה"שאגת אריה" למדרגה כזו? תשובה לכך אפשר לקבל מסיפור אחר שמספרים עליו. מסופר על ה"שאגת אריה", שהזמין פעם את כל הקהל לסעודה גדולה שערך לכבוד סיום הש"ס. אמרו לו: מה יום מיומים? הרי אין זו הפעם הראשונה שהרב מסיים את הש"ס, ועל מה השמחה המיוחדת? אמר להם: הפעם - זהו סיום מיוחד. בחסדי ה', זאת לי הפעם האלף שאני מסיים את הש"ס! ...! מי שלומד אלף פעמים ש"ס, ולא בקריאה בעלמא אלא בעיון ובהעמקה כמו שלמד ה"שאגת אריה", וכפי שניכר מתוך ספריו - ה"טורי אבן" וה"שאגת אריה" - כלפיו מתאימים דברי הרמב"ם, שהחכמה דוחה מהלב את הרהורי העבירה, ויכול לומר סמוך לפטירתו שאינו זקוק לוידוי, מפני שלא היה לו זמן אפילו להרהר בחטא. כמו ה"שאגת אריה" - אולי לא נוכל להיות, אבל לפחות במקצת גם אנחנו יכולים לדחוק ולהוציא מלבנו את הרהורי העבירה, ע"י שנכניס לתוך לבנו דברי חכמה.

להנצל מהמְשֻׁכּוֹת אחר ההבל - ע"י דבקות בה'

משה רבינו אומר לישראל: "עֲיִנְיֶיכֶם הָרְאוּת, אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּעַל פְּעוֹר: כִּי כָל הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרַי בְּעַל פְּעוֹר - הַשְּׂמִידוֹ ה' אֲלֵיכֶם מִקֶּרֶב; וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֲלֵיכֶם - חַיִּים פְּלִגְמֵי הַיּוֹם" (דברים ד, ג-ד). עם ישראל מתחלק כאן לשתי קבוצות: אלה שהלכו אחרי בעל פעור (ונשמדו), ו"הדבקים בה' אלקיכם". אין קבוצה שלישית, של יהודים שלא נמנו על "הדבקים בה' אלקיכם", אך לא הלכו אחרי בעל פעור. מדוע? כי דרך בינים כזו - אינה קיימת. אם אינך נמנה על הדבקים בה', אין סכוי שלא תלך אחרי בעל פעור, או אחרי הבל אחר. אמנם הרמב"ם כותב, שדבקות מוחלטת ומושלמת בקב"ה הגיעו רק ארבעה אנשים בעולם - משה רבינו, ושלושת האבות הקדושים (מורה נבוכים ח"ג פנ"א), אבל יש גם מדרגות נמוכות יותר של דבקות, וגם בהן היה די, כדי להנצל מההליכה אחרי בעל פעור. אבל בלי דבקות בה' כלל, אי אפשר היה להנצל. כי הכח המושך את האדם לעבודה זרה, היה חזק מאד בזמנם (ע"י סנה' קב, ב), וכדי להנצל ממנו - היה הכרח להיות דבוק בה'; אם לא במדרגת האבות, לפחות במידה מזערית.

מהי דבקות בה' במידה מזערית? אולי מותר להגדיר כך: שקשה לו שלא לחשוב על הקב"ה. לא כל אחד מסוגל לחשוב יומם ולילה על הקב"ה, כמו משה רבינו והאבות; אבל לפחות שיכאב לו קצת הדבר הזה, שהוא אינו חושב על הקב"ה בכל עת ובכל שעה, או כשאינו יכול ללמוד תורה, או לקיים איזו מצוה. אי אפשר כל הזמן לקיים מצוות, וגם צריך לפעמים מנוחה מלימוד התורה, אבל לפחות שירגיש שחבל לו על כך. מי שמרגיש את ההרגשה הזו - יש לו שייכות לדבקות בה'. הוא לא ילך לחפש את בעל פעור, או הבלים אחרים. אבל מי שלא היה כך - לא היה יכול לעמוד בפיתוי, והלך אחרי בעל פעור.

כשאדם אינו מרגיש את ההרגשה הזו, ולא אכפת לו שאינו דבוק בה' - זהו מצב גרוע מאד. הקלות האיומות שבתוכחה (בפרשת כי תבוא), באות ח"ו "תחת אשר לא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב" (דברים כח, מז). מה פירוש "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לֵב"? יש שפירשו כך: לא רק שלא עבדת את ה'. על זה עוד לא מגיעים ענשים כבדים כל כך, "כי אדם, אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, ט), והקב"ה מתחשב בזה. אבל על מה כן באים הענשים הנוראים? על ש"לא עֲבַדְתָּ אֶת ה'... בשמחה ובטוב לֵב"! כלומר: את ה"לא עֲבַדְתָּ", קיימת בשמחה ובטוב לֵב! כלל לא הצטער על כך שאינך עובד את ה'! השאננות הזו, חוסר האכפתיות הזו כלפי מצבך, שאינך עובד את ה' - זה כבר חמור מאד. על כך מגיעים כבר ענשים כבדים מאד, ר"ל. גם זו מידה מסוימת של דבקות בה', כשלפחות לא נמצאים במצב שפל כזה, שלא עובדים את ה', ועוד שרויים בשמחה ובטוב לֵב! ...! לפחות הצטער על כך שאינך עובד את ה'!

להנצל מהרהורי עבירה - ע"י דבקות בתורה

עוד כתוב בפרשתנו: "וַיֵּשֶׁב בְּגֵיאַ, מוֹל בֵּית פְּעוֹר" (דברים ג, ט). "מול בית פעור" - שם נקבר אחר כך משה רבינו, כמו שכתוב בסוף החומש: "וַיִּקְבְּרֵ אֹתוֹ (ה') בְּגֵי בָאֲרֶץ מוֹאָב, מוֹל בֵּית פְּעוֹר" (שם, לד, ו).

קיומנו בגלות - בזכות הצפיה לגאולה

כשביית המקדש היה קיים, זכות הקרבנות היתה מגנה עלינו. כשאברהם אבינו שואל את ה': "במה אדע כי אירשנה" (בראשית טו, ח), כלומר: באיזה זכות יתקיימו בְּנֵי אֵרֶץ יִשְׂרָאֵל (רש"י שם), אומר לו הקב"ה: "קחה לי עגלה מִשְׁלֶשֶׁת, וְעֵז מִשְׁלֶשֶׁת, ואיל מִשְׁלֶשֶׁת" וכו' (שם, ט). כלומר: בזכות הקרבנות. מוסיף אברהם אבינו ושואל את ה': "תינח בזמן שביית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם? אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות; בזמן שקוראין בהן לפני - מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עונותיהם" (תענית כז, ב). כלומר: הלימוד בענייני קרבנות שקול כהקרבנות בפועל. אולי גם כאן, אין הכוונה רק לקריאת הפרשה ולימודה באופן מילולי, אלא העיקר הוא השאיפה להקריב. שנשאף שיהיה לנו מקדש להקריב בו את קרבנות חובותינו. זוהי הזכות שתחזיק אותנו גם בזמן שאין בית המקדש קיים.

הגמרא הרי אומרת: "בשעה שמכניסין אדם לדין (לאחר מותו), אומרים לו (בין שאר הדברים): ... צִפִּיתָ לִישׁוּעָה?... (שבת לא, א) כלומר: האם ציפית לביאת המשיח ולגאולתן של ישראל במהרה בימינו? אם שואלים שאלה כזו בדינו של האדם, משמע שישנו חיוב כזה, לצפות לישועה. היכן נזכר החיוב זה, לצפות ולקוות לישועה? כמדומני שחיוב זה כתוב בפרשת התמיד. התורה אומרת: "את קרבני לחמי לְאִשִּׁי, רִיחַ נִיחֹחַ, תשמרו להקריב לי במועדו" (במדבר כח, ב). מה פירושו של "תשמרו להקריב"? בפשטות, הכוונה היא שיש להקפיד ולשמור שהתמידים יוקרבו בקביעות ובזמן, שנים ליום, אחד בבקר ואחד בין הערבים. אבל לשמירה ישנה גם משמעות נוספת. "ואביו שמר את הדבר" (בראשית לו, יא), פירש רש"י: "היה ממתין ומצפה מתי יבוא" (וע"ש שהביא דוגמאות נוספות לכך, ששמירה מתפרשת לפעמים במוכן של צפייה). אם כך, גם את "תשמרו להקריב לי במועדו", ניתן לפרש במוכן של צפייה. פירושו של הפסוק יהיה אפוא כך: גם בזמן שאינכם יכולים להקריב את התמיד, כגון כשאין בית, צפּוּ לפחות לכך שתוכלו להקריבו: כבר אלפיים שנה לא הקרבנו את קרבן התמיד, מתי נוכל כבר סוף סוף להקריבו! זהו, אולי, המקור בתורה ל"צפיית לישועה" שאמרה הגמ'. שוב, אותו סוג של דבקות שהזכרנו קודם: אם אין אפשרות לדבקות במעשה, כי המקדש חרב ואי אפשר להקריב קרבנות בפועל, לפחות שתשאר השאיפה להקריב. לפחות "תשמרו - תצפו - להקריב לי במועדו".

הרי"ף, רש"י ושאר גדולי ישראל, גם כשרגליהם נצבות באשכנז ובספרד ובשאר ארצות - הם נמצאים בעצם בירושלים. כי המוח שלהם והלב שלהם נמשכים לירושלים. לעומת זאת טיטוס, גם כשרגליו דורכות בקדש הקדשים - מעשיו הטמאים מעידים, שראשו ולבו נמצאים ברומא (עי' גיטין נו, ב). הוא לא מושפע מהמקום בו הוא נמצא, כי ראשו ולבו אינם בירושלים. יש לצערנו יהודים שנמצאים כאן, בארץ ישראל, אבל הראש שלהם באמריקה... או רוצים לפחות שגם כאן תהיה אמריקה... הרי"ף רצה שגם בצפון אפריקה תהיה ירושלים, לא שגם בארץ ישראל תהיה אמריקה. הימים של האבל והתענית צריכים לעורר אותנו לדבר הזה. לשאוף לבנין בית המקדש, לריבוי תורה וקדושה בארץ, שהסנהדרין תשב שוב בלשכת הגזית, "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", שציון תהיה ציון, שתתפקד כמו ציון, שלא אהרן ברק יהיה השופט העליון, אלא הגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א (למשל), ושלא שרת החינוך תקבע את תכנית הלימודים, אלא הגר"ש אלישיב שליט"א (למשל), ועוד.

מה ההיתר לפגרת "בין הזמנים"?

לאחרונה התייעצו עמי, אם יש מקום לקבוע יום תענית נוסף בשנה, על חורבן גוש קטיף. לעניות דעתי, אם באים לקבוע יום תענית

נוסף, הרי שהיה מקום לקבוע תענית על ענין אחר. פתיחת הלימודים בבתי הספר, היא סיבה מספיקה לקבוע עליה תענית, לא פחות מאשר חורבן גוש קטיף. אם היו שומעים שהסורים, או גורם עוין אחר, לקח בשבי מאה ילדים ח"ו, היה נעשה מזה רעש נורא! והנה כאן לפנינו, בכל שנה ושנה, ביום פתיחת הלימודים בבתי הספר, "בשמחה ובטוב לִבְ" הולכים אל פ"י ילדים מאחינו בני ישראל אל השבי! מתחילים ללמוד במסלול לימודים כזה, שסופו להעמיד מהם אלפי "תינוקות שנשבו". אמנם ביד אחינו בני ישראל הם שבויים, אבל זהו שבי שתוצאותיו נוראות לא פחות מאשר להיות שבוי ביד אויב. כי שבי זה, גם מו"ת יש בו, מוות רוחני נצחי, שהוא המוות הגרוע ביותר... על זה היה צריך לקבוע יום צום ואבל, כל שנה בפתיחת הלימודים. אולי לא נהגו כן למעשה, כי סוף סוף יש גם הרבה תינוקות שמתחילים ללמוד תורה ביום זה. אבל גם כך, אם היינו שומעים שמתוך מאתיים יהודים מאה נפלו בשבי הסורי ומאה ניצלו, בכל זאת היינו מזדעזעים.

חז"ל אמרו: "לא חרבה ירושלים, אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן" (שבת קט"ז, ב). [ועי' במהרש"א שם (ד"ה ואמר רבה) שכתב, שבעוונותינו הרבים, גם בזמננו מצוי העוון הזה, ש"הבחורים מבטלין רוב הימים בבין הזמנים, והולכים ברחובות בביטולים וטיוילים"...]. אם חורבן המקדש וירושלים בתשעה באב בא מביטול תינוקות של בית רבן, איך אפשר לצאת למחרת תשעה באב לבין הזמנים? הרי היינו צריכים לעשות בדיוק את ההפך, דוקא עכשיו להתחזק בלימוד התורה, ולא להבטל ממנה! מוכרחים א"כ להבין, שאיננו יוצאים לבין הזמנים "כתינוק היוצא מבית הספר, שבורח לו והולך לו" (עי' תוס' שבת קטז, א ד"ה פורענות), שזוהי פו"ר ע"ת, כפי שאומרים חז"ל (עי' בגמרא שם); אלא יוצאים לבין הזמנים מפני שצריך לשמור על בריאות הגוף. אם היה אפשר לקיים את "מצנת" בין הזמנים ע"י גוי, היינו מעדיפים באמת לעשות כך. רק מפני שאין לנו ברירה אחרת, אנו מקיימים את "בין הזמנים" בעצמנו... שלא נהיה ח"ו בבין הזמנים בבחינת "לא עבדת, בשמחה". ההרגשה שלנו צריכה להיות, שבעצם היינו רוצים ללמוד בישיבה, אלא שמוכרחים לפעמים לנוח, וביטולה זהו קיומה, לכן יוצאים לבין הזמנים. אבל זהו מצב של בדיעבד, שלא צריכים לשוב עליו כמוצאי שלל רב.

צריך לאגור כוחות ולהנפש, כדי שנוכל אח"כ באלול לתפקד כמו שצריך. השנה יש ב"ה כאלה שממשיכים גם בין הזמנים ללמוד בישיבה, להוסיף זכויות לכלל ישראל במצב הקשה שבו אנו נמצאים. זו ודאי הכנה טובה לאלול, לא רק מצד לימוד התורה, שזו תמיד הכנה טובה, אלא גם מצד ההתרגלות להיות נושא בעול עם חברו, להצטער על אחינו בני ישראל, גם אלה שגלו מן הדרום, וגם אלה שגלו מהצפון, כל כך הרבה מאחינו בני ישראל יושבים השנה בדירת עראי, כל כך הרבה שטחים בארץ ישראל נשרפו, ובתים נהרסו, אנשים יושבים במקלט, בלי אוכל ובלי תרופות, ממילא אם אנשים לומדים תורה בבין הזמנים בשביל לחזק את עם ישראל, זהו ודאי דבר טוב, אשריהם ואשרי חלקם. היתה מחלוקת בין הרבנים, אם להציע לכלל בני הישיבות לעשות כן, אבל אלה שעושים זאת מעצמם, ודאי שיש להם על מי לסמוך...

אבל יחד עם זה, זוהי הכנה לאלול גם מבחינה אחרת. אנו רואים מה קרה לעם ישראל ומה קרה לארץ ישראל בשנה האחרונה. אנו רואים עכשיו, על מה עמדנו לדין בתחילת השנה, ומה נגזר עלינו. כל מה שקוראים היום בעיתון, או שומעים בחדשות - אם היו מנסחים את הדברים נכון, היה צריך לכתוב כך: "בתחילת השנה ביום הכפורים נגזר שיהיה כך וכך". לנו - מתגלים הדברים רק עכשיו. אבל בשמים ידעו זאת קודם, כבר בתחילת השנה, ביום הכפורים. אנו בסך הכל קוראים ושומעים עכשיו, מה שנגזר עלינו ביום הכפורים שעבר. ממילא, צריך להתחזק לקראת יום הכפורים הבא עלינו לטובה,

שהקב"ה יגזור עלינו גזירות טובות, ישועות ונחמות, שלא יהיו עוד אסונות כאלו, כל כך הרבה הרוגים ופצועים ר"ל, ושאנשים צריכים לצאת מביתם כדי להתגייס לצבא או לברוח מאימת הטילים. הכל לא טוב. יהי רצון שנצליח להתחזק בלימוד התורה, להתחזק בתפילה על עם ישראל, באהבת ישראל, לתקן את שנאת החינם שגרמה לחורבן, וכן עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים ואביזרייהו דילהון, כל הדברים שגרמו לחורבן ראשון ולחורבן שני (יומא ט, ב), כדי שאלול הבא יהיה אלול יותר טוב, וכדי שיום הכפורים הבא יהיה יום כפורים יותר טוב, ונזכה עם כל בית ישראל לכתובה וחתימה טובה, שנה שה' יבנה את ארץ ישראל ולא יעקור בה ישובים ח"ו, ושעם ישראל ישב בשקט על אדמתו וכלם יעבדו את ה', "ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו, והיתה לה' המלוכה" (עבדיה א, כא), במהרה בימינו, אמן.